

Вольга Губская

*Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт
Мінск*

Топас “дому” ў аднайменным рамане Адама Глобуса

Статус “дому” як базавага архетыпа і топаса прыцягвае ўвагу даследчыкаў розных галін навукі. Паняцце “дом” актуалізуецца ў даследаваннях па філасофіі, псіхалогіі, літаратуразнаўстве, мовазнаўстве, фалькларыстыцы. І гэта не выпадковасць, бо ўсе праблемы існавання чалавека так ці інакш звязаны з домам. Дом – своеасаблівы пункт адліку; месца, у якім чалавек аддзяляецца ад знешняга свету, космасу для, так бы мовіць, першаснай сацыялізацыі.

У гісторыка-філасофскім разуменні вышэйзгаданага паняцця расійская даследчыца Алена Шутава¹ вылучае шэсць падыходаў: *натуралістычны* (Геракліт, Дэмакрыт, Дж. Бруна, Б. Спіноза, П. Гольбах, Л. Фейербах, В. Вярнацкі, К. Цыялкоўскі і інш.), які разглядае ў якасці “Дома” чалавека космас, Сусвет, прыроду; *тэалагічны* (А. Аўгусцін, рускія рэлігійныя філосафы ХХ стагоддзя), у якім Божы і зямны светы выступаюць як адпаведна «Дом» і «Бяздом’е»; *сацыялагічны* (К. Маркс, Э. Дзюркгейм, М. Фуко), у якім грамадства лічыцца «Домам» чалавека; *антрапалагічны* (Ж.-П. Сартр, М. Хайдэгер, М. Шэлер), дзе «Домам» чалавека прызнаецца замкнёны духоўны свет чалавека-індывіда, яго экзистэнцыйная суб’ектыўнасць; *культуралагічны* (Х. Гадамер, Ж. Дэрыда, Ж.-Ф. Ліатар), дзе “Домам” чалавека з’яўляецца мова, і, нарэшце, *камунікатывы*, (М. Бахцін, М. Бяр-

¹ Е. Шутава, «Дом» и «Бездомье» человека: терминальный статус и формы бытия в культуре, “Вестн. Волгогр. гос. ун-та”, сер. 7, философия, 2011, № 1 (13), с. 85–89.

дзяў, М. Бубер, С. Франк, К. Ясперс), згодна з якім “Домам” чалавека з’яўляецца “су-быццё” з Іншым, адносіны Я і Ты. На думку М. Бубера, сапраўдным Домам чалавека выступае “свет адносін” (а не свет аб’ектаў), які і прэзентуе адносіны Я і Ты.

Менавіта апошні, камунікатыўны падыход і стане ў нашым выпадку канцэптуальным пры разглядзе топаса “Дом” у аднайменным рамане сучаснага беларускага пісьменніка Адама Глобуса², які, храналагічна захапіўшы сваёй творчасцю, як прынята зараз казаць, два стагоддзі, набыў рэпутацыю эпатажнага неарэаліста.

Раман “Дом”, напісаны ў 2005 годзе, – гэта ў пэўным сэнсе пратэст супраць савецкай, заідэалагізаванай літаратуры. У адным інтэрв’ю, разважаючы з пісьменнікам на тэму сям’і, мы прыйшлі да высновы, што каштоўнасці сям’і па вялікім рахунку адсутнічалі сярод прыярытэтаў савецкай літаратуры. Сям’я як самадастатковая каштоўнасць ігнаравалася.

Калі вы бачыце пісьменніка, які не піша, што трэба любіць маму – гэта савецкі пісьменнік. Звярніце ўвагу, газета “Сям’я” з’явілася ў 1988 годзе, толькі напрыканцы заняпаду савецкай улады. Пісалі пра салдата, які смярдзеў кірзой, які страляў з пушкі чым далей, тым лепей, а пра сям’ю нічога не было, – казаў Адам Глобус³.

Такая сітуацыя ў літаратуры стала адной з прычын, што сфарміравалі ў пісьменніка жаданне напісаць раман “Дом”, герой якога далёкі ад стрэлаў, паху кірзы і праблем здрады Айчыне. Ён весялейшы – дамавік, які любіць свой дом, сям’ю і ўсіх, хто яе атачае.

Раман “Дом” – гэта асобны праект, калі я пішу пра самых блізкіх да сябе людзей. – распавядаў мне Адам Глобус. – У мастакоў гэта заўсёды прынята – напісаць партрэт маці, бацькі, брата. У літаратуры ж нейкія абстрактныя маці; бацькі ўвогуле не існуюць. І таму адна з тэм маёй творчасці – дом. Газета “СБ Беларусь сёння” ў свой час напісала, што гэта адзіны ідэалагічна правільны твор у нашай сучаснай літаратуры⁴.

² Адам Глобус (сапраўднае імя Уладзімір Вячаслававіч Адамчык) нарадзіўся 29 верасня 1958 года ў Дзяржынску. Беларускі пісьменнік, мастак, выдавец. Сын беларускага пісьменніка Вячаслава Адамчыка.

³ А. Глобус, *Мае героі – людзі, якія заўсёды канфліктавалі з грамадствам*, “Малодосць” 2017, № 6, с. 100.

⁴ Тамсама, с. 100.

У пісьменніка Вячаслава Адамчыка, бацькі Адама Глобуса, ёсць апавяданне “Хата”⁵, але ж у ім гаворка вядзецца пра звычайнае памешканне, квадратныя метры, вакол якіх завязваецца інтрыга. Сына натхняе трошкі іншы падыход да паняцця. Ідэя напісаць раман зарадзілася ў пісьменніка праз метафарычны вобраз – з успаміна пра звычайную рамку з фотаздымкамі, якая вісіць на самым пачэсным месцы, побач з іконай, у кожнай сялянскай хаце. Была такая фотарамка і ў вясковай хаце бабулі Адама Глобуса. *З гэтай рамкі я і зрабіў раман “Дом”, – казаў пісьменнік. – І ведаеце, гэты раман ніколі не скончыцца, бо ў маім доме шмат родных, блізкіх сэрцу людзей. І пра кожнага я хачу напісаць*⁶.

Такім чынам, мы будзем разглядаць аўтабіяграфічны раман, у якім не трэба праз вобраз апавядальніка спасцігаць светалогляд пісьменніка. Апавядальнікам у творы будзе выступаць ён сам.

З прыведзеных вышэй разважанняў Адама Глобуса становіцца відавочным, што “дом” для яго – гэта не столькі месца сацыяльнага ўладкавання, жыллё, колькі сфера духоўнасці, дзе фіксуюцца адносіны Я-Ты, здольнасць су-быцця пісьменніка з іншымі Я. Відавочна, што камунікатыўны падыход у разуменні паняцця “дом” дае нам магчымасць найбольш правільна і поўна раскрыць яго сутнасць, а праз гэта меркаваць пра ўнутраны свет пісьменніка.

Раман “Дом” складаецца з 5 частак: “Унук”, “Дачка і Жонка”, “Брат”, “Баба з дзедам” і “Мама+тата”. Па сутнасці, гэта структура ўжо фарміруе ўяўленне пра ўтрыманне паняцця “дом”, закладзенае пісьменнікам у творы. Унук, дачка, жонка, брат, баба з дзедам і мама з татам – гэта тыя “Я” (магчыма, і адно сукупнае “Я”), якія дэманструюць сферу су-быцця пісьменніка ў свеце. Дом Глобуса – гэта “свет адносін” у асяроддзі самых родных, блізкіх, іншымі словамі, “сваіх” людзей. Гэта “дом-сям’я”, якая мае ўласныя галасы, колеры, пахі. Гэта бесперапынны свет адносін, дзякуючы якім героі твора маюць магчымасць мяняць сваю сутнасць, у пэўным сэнсе перараджацца.

Не выпадкова першы раздзел рамана прысвечаны ўнуку: дзеці – гэта працяг роду, сімвал жыцця і імкнення да спазнання свету. Як адзначае Е. Меляцінскі,

у архаічных міфалагічных сістэмах матыў Дзіцяці звязаны з “пачатковым” часам і нараджэннем багоў і людзей ад пары першаістот. Адным з галоўных касмаганічных дзеянняў Дзіцяці з’яўляецца падзяленне неба

⁵ В. Адамчык, *Хата*. – [online]: <http://karotkizbest.by>, [доступ: 08.05.2017].

⁶ А. Глобус, *Мае героі – людзі, якія заўсёды канфліктавалі з грамадствам*, с. 100.

і зямлі, якія звычайна ўсведамляюцца як шлюбная ці бацькоўская пара. Часам “старэйшыя” багі пакідаюць Дзіця ці спускаюць яго ў калысцы на зямлю са спецыяльна дэміўргічнай місіяй; на зямлі боскае Дзіця становіцца прабацькам людзей і ўладкавальнікам іх жыцця⁷.

Унук Адама Глобуса якраз і ўспрымаецца як “падарунак жыцця”. З першых старонак рамана пісьменнік шчыра дзеліцца з чытачом радасцю: *Жонка гаворыць: “Найлепшы падарунак, які я зрабіла табе за жыццё, – унук Вова. Ён, як і ты, – Валодзя Адамчык. Мы ўсе будзем яго любіць, як і цябе”. Не пярэчу. Не каментую. Усміхаюся, бо прыемнасць у невядомасці*⁸.

Чытач, безумоўна, заўважае намёк на філасофскае стаўленне да з’яўлення ў “доме-сям’і” дзіцяці: яно – не толькі працяг жыцця, не толькі носьбіт новых эмоцый, але і згадка пра двайную прыроду любой з’явы. У дадзеным выпадку, хоць і ў даволі трансфармаваным выглядзе, аднак усё ж прасочваецца актуалізацыя міфалагічнага матыву двайніцтва, які бярэ пачатак у блізнецных міфах. Меляцінскі пра згаданую з’яву пісаў: *У разнастайных варыянтах блізнецных міфаў Дзеці выступаюць у функцыі культурнага героя, яны часта падаюцца ў ролі двайнікоў немаўлятак (Ромул і Рэм і інш)*⁹. У нашым выпадку ўнук Валодзя падаецца двайніком Валодзі-дзеда, хоць пакуль толькі намінальна, праз свядома абранае супадзенне імёнаў.

Свайго двайніка мае і жонка Алена – працяг яе сутнасці ўвасоблены ў дачцэ Ядзі. *Алена і Ядзя – адзін чалавек, які адначасна жыве ў двух узростах. Насуперак логіцы, рацыі, розуму і папярэднім сваім ведам я ў гэта паверу, гледзячы на падабенства фотапартрэтаў дачкі і жонкі, Алены і Ядзі, – адзначае ў сваім рамане пісьменнік. Але ж і ўнук мяняе Алену: Асабліва выразна перамены бачацца тады, калі яна бярэ ўнука на рукі. Той нібыта пачынае расці. Я бачу, як ён павялічваецца, а баба змяншаецца. Жыццё найпрост перацякае з яе ў яго (350).*

Дарэчы і сам пісьменнік, Уладзімір Адамчык, з’явіўся ў “доме” не выпадкова – ён заняў месца былога Валодзі – брата Алены, які трагічна загінуў (яго забілі). У рамане чытаем: *У гэтай безнадзейнасці для ўсёй*

⁷ Е. Мелетинский, *Дитя*, (в:) *Мифы народов мира: энциклопедия*. В 2 т., Москва 1994, т. 1. А–К, с. 384.

⁸ А. Глобус, *Convolutus: Лірыка і проза*, Мінск 2008, с. 349. Далей пры спасылцы на гэта выданне ў дужках падаецца старонка.

⁹ Е. Мелетинский, *Дитя*, (в:) *Мифы народов мира: энциклопедия*. В 2 т., т. 1, А–К, с. 384.

Аленінай сям’і ярка і выразна гучала адно імя – Валодзя. Таму і мой прыход ў жончыну сям’ю вітаецца напачатку з-за імя. Я мушу крыху кампенсаваць сваёй прысутнасцю іх страту. Гэта не гаворыцца, не абмяркоўваецца – так ёсць (371). Такое перацяканне не спыняецца: муж і жонка на пачатковым этапе адносін знаходзяць адзіную форму існавання нават у творчасці: ён, пісьменнік, яна, фатограф, ствараюць агульны жанр для працы – фотавершы, *тэксты, напісаныя на здымках, ці здымкі, аздобленыя вершамі (367).*

Узнікае адчуванне, што “дом-сям’я” ў творы Глобуса напоўнены людзьмі, але чужых там не бывае. Дом шырыцца – нараджаюцца дзеці, унукі, а прастора не памяншаецца. Чаму? Таму што адзін аб’ект плаўна перацякае ў другі: Валодзя ва ўнука, жонка ў дачку, тата ў Валодзю. Гэтакі эффект іртутнага руху, пры якім маленькія шарыкі то зліваюцца ў адзін вялікі, то рассыпаюцца на драбніцы, і так да бясконцасці. І менавіта такі рух, такі свет адносін спараджае ў рамане апазіцыю “свой-чужы”, якая дакладна прасочваецца ў рамане ад самага пачатку.

Так, у сваіх назіраннях за ўнукам аўтар канцэнтруецца на водары, звычайным дзіцячым водары. Аднак для дзядулі ён асабліва адметны: *Водар дзіцяці мяне здзівіў. Прэсна-салодкі, чысты і моцны. Так пахла мая Вольга, так пахла мая Ядзя. Цяпер такі водар сыходзіць ад Вовы. Чужыя дзеці пачуць крышку інакш, менш салодка і больш прэсна (349).* Падобныя пачуцці ўзнікаюць у пісьменніка і ў дачыненні да дачкі: *Ці прыгожая мая дачка? Не магу адказаць так, каб нехта іншы пачуў і зразумеў, бо прыгажосць чужых людзей мае складнікі, яна нібыта сканструяваная з асобных дэталюў, а дачка для мяне прыгожая ўся (364).*

Апазіцыю “свой-чужы” на старонках рамана адчувае не толькі чытач, яе актуалізуе і сам пісьменнік: *Дома – свае, родныя, крэўныя... За сценамі дома – чужыніцы. Яны лезуць у дом і разбураюць яго... Мой клопат – бараніць дом ад чужынцаў (393).* Гэтыя словы аўтар пісаў, разважаючы пра жонку: яна свая, яе трэба абараняць ад “алеіных вочак” чужынцаў. Відавочна, што дом для пісьменніка – яго крэпасць, месца, якое трэба бараніць, дзе можна схаватца ад чужога вока, агіднага слова, чорнай зайздрасці і здрады. У доме чалавек здымае маскі свецкасці і становіцца самім сабой.

Аднак гэта не адзіная апазіцыя, якую ўтрымлівае паняцце “дом” у рамане Адама Глобуса. “Крэўны-някрэўны” – вось яшчэ адзін аспект, які пісьменнік уключае ў змест паняцця “дом”. І актуалізуецца гэты аспект толькі праз вобраз жонкі. Так, жонка – член сям’і, свой

чалавек, аднак стаіць асобна ад усіх, бо “не той крыві”: *Пішучы і думаючы пра жонку, я не чуў голасу крыві. Яна някрэўная. У нас з ёю розная кроў. Яна самы блізкі мне чалавек, але з удакладненнем – сярод някрэўных. Гэта біялагічная, антрапалагічная, расіцкая акалічнасць апынулася непераадольнай мяжою. Прынамсі, для мяне* (389).

Ёсць яшчэ адна цытата, вартая ўвагі: *Калі б Алена сказала мне: вазьмі і выпі маю кроў, калі толькі пажадаеш – бяры і пі, я б адмовіўся. Не таму, што я ніколі не хацеў жаночае крыві, не таму, што я ніколі не кахаў... Яе кроў – чужая, халодная, неспакуслівая. Кроў бясстрасная, кроў жонкі, а не жаданне каханкі. Яе кроў не стаюліць маёй прагі, не натоіць жорсткага голаду* (391).

Дакладнае ўсведамленне гэтага факту настолькі моцна зафіксавалася ў свядомасці пісьменніка, што паўплывала на змену апісальнай канцэпцыі пры напісанні пятай часткі рамана пад назвай “Мама-тата”. Калі вобраз жонкі ў творы падаецца дынамічна, праз дзеянне, то вобраз бацькоў фіксуецца пісьменнікам праз статыку: падбор прадметаў, пахаў, колераў, якія асацыіруюцца з бацькамі. Кожную рэч, зафіксаваную ў памяці пісьменніка і пададзеную ў творы, можна намалюваць, уявіць, зафіксаваць. Напрыклад, апісваючы маці, першае, пра што згадвае Адам Глобус – гэта яе рука: *Адзіны з самых даўніх успамінаў пра маму звязаны з яе рукою. Я, двухгадовы, ахоплены страхам і не магу заснуць. Прашу: “Мама, дай мне руку”. Маці сядзе на ложка і кладзе далонь на падушку. Я абдымаю цёплую руку, супакойваюся і засынаю* (431). Вобраз маці пісьменнік складае з каштоўных дэталей – гэта жаночае малако, якім можна лячыць хворыя вочкі; цьмяна-залацістая радзімка на безыменным пальцы левай рукі; брунатна-шакаладны плашч, які можна скласці ў сумачку і надзець, калі пойдзе дождж; кнігі, якія маці дазваляла чытаць, працуючы ў бібліятэцы; найсмачнейшыя ў свеце булачкі; сталетнік, што назаўсёды прыжыўся на падваконні; клубочки і маткі нітак, якія Валодзя дапамагаў змотваць; слёзы пасля пахавання мужа. Пры стварэнні вобраза маці пісьменнік выяўна праяўляе сябе як мастак. *Пісанне з натуры*, – адзначае Адам Глобус, – *найвыдатнейшы занятак, вынайздзены чалавекам. Праз яго мы бачым сябе такімі, як ёсць, а не вымалюванымі памяццю і ўяўленнем* (437). Ён уважліва ўзіраецца ў твар маці, не прапускае ніводнай дэталі, спрабуе “асвятліць”, упрыгожыць яе нават у самых трагічных моманты. Пасля пахавання мужа маці часта плакала, аднак сын не жадае адлюстроўваць скоранасць лёсу: *Мама здымае акуляр і плача. Мне прыемна глядзець, як плача мая мама. Твар у яе чырванее, робицца жывым. Так важна, каб твар мамы быў жывы* (451).

Тата – адзіны вобраз у творы, які мы бачым у поўным цыкле: ад жыцця да сканання. Ён, як і вобраз маці, складаецца з шэрагу дэталёў, падаецца праз ланцужок прадметаў, якія дапаўняюць яго партрэт. “Вугаль”-“Ручкі”-“Нажы...”-“Кніжныя паліцы” – нават праз загалоўкі можна адчуць акцэнты пісьменніцкага ўспрыняцця вобразу таты. *Калі тата нешта любіць больш за кнігі, дык гэта ручкі... З вайны ў таты застаецца любоў да нажоў... Тата павяжае раманістаў, а мне даспадобы апавядальнікі*, – распавядае пісьменнік (453–454). Вобраз таты падаецца пісьменнікам больш патэтычна, чым вобраз маці, і гэта, відаць, заканамерна. Жанчына-маці, па традыцыі, асацыіруецца з захаваннем утульнасці, цеплыні, парадку ў доме. Нават у казках жанчына сядзела ў доме, ля вакна, а мужчына быў за яго межамі. Такую тэндэнцыю ў падачы матэрыялу можна прасачыць і ў рамане Адама Глобуса.

Мужчына-бацька часта выходзіць за межы паняцця “дом” (хата), ён падарожнік, сузіральнік, філосаф. *Тата шмат разоў фатаграфавай камяні. Вялікія валуны, што ляжаць на берагах беларускіх палёў. Захапляцца гэтымі цёплымі, парослымі мохам падарункамі ледавіка ён навучыў і мяне... Гэтыя камяні паміж полем і дарогаю сталі сімваламі нашай з татам Радзімы* (460), – дзеліцца ўспамінамі пісьменнік. Ці вось яшчэ: *Тата любіў Ятранку. Апісвай яе. Калі мы разам прыезджалі ў Варакомічыну, дык першым чынам ішлі на рэчку... І для мяне крынічная вада празрыстай Ятранкі – сімвал чысціні. Нідзе ніколі я не бачыў рэчкі, святлейшай за нашу* (461). Такім чынам, вобраз таты ў пісьменніка асацыіруецца з набытым сімвалам Радзімы, сімвалам чысціні. *Тата – частка мяне*, – шчыра прызнаецца ён.

Аднак менавіта праз гэты вобраз мы можам бачыць, як пісьменнік здольны трактаваць сыход, смерць; як атрымаецца адлюстраванне “дом-сям’ю” ў момант, калі адзін з яго асноўных “сваіх” знікае. Смерць – гэта самая неспасцігальная з’ява, якая можа існаваць у свеце. Нават калі мы ведаем, ад чаго памірае чалавек, наша свядомасць не ўспрымае прамую трактоўку, а спрабуе прыйсці да вобразнага, міфічнага яе тлумачэння. У такой сітуацыі пісьменнік Адам Глобус праяўляе сябе як мастак, вобразныя замалёўкі сыходу бацькі можна пакласці малюнкам на паперу. Па сутнасці, тут мы сутыкаемся з экфрасічнай дамінантай у спосабе арганізацыі тэксту. Для прыкладу, чытаем: *Панаехала дактароў. Усе паўтаралі страшэнныя словы: “Схапіла сэрца!” І мне ўяўлялася нейкая рука ў гумавай пальчатцы, якая хапае татава сэрца*” (456). Ці яшчэ: *Я дапамог маме пакласці тату на ложка. Ягоная прыўзнятая рука дробненька калацілася. Згадалася*

вочка малпы, якая пазірала з пашчы анаконды і хутка-хутка міргала. *Тата ў пашчы ўсёпаглынальнай смерці, а мы – назіральнікі* (465).

У гэтыя моманты знікае Глобус-пісьменнік і з'яўляецца Глобус-мастак, які імгненна фарміруе ў нашай свядомасці вобраз, мае здольнасць візуальна рэпрэзентаваць рэчаіснасць. Па сутнасці, дэманструе мадэль зліцця жывапісу і літаратуры. Чаму такі прыём выкарыстоўваецца менавіта для стварэння вобразу таты? Хутчэй за ўсё гэта адбываецца несвядома: у крытычныя, экстрэмальныя моманты чалавек імкнецца сфатаграфавачь рэчаіснасць, каб захаваць у памяці назаўсёды. Пісьменнік ведае, што таты хутка не стане, таму і ловіць вокам мастака кожнае імгненне, а затым фіксуе яго ў слове.

Хочацца запытацца: што будзе з “домам-сям’ёй” пасля смерці? Ці мае паняцце “дом” часавыя межы? Адказ на гэта пытанне дае сам пісьменнік у апошніх радках свайго рамана: *На Кальварыйскіх могілках мы прыдбалі сямейнае месца. Пакуль там толькі тата, а я на беразе мора згадваю падарункі, якія ён прывозіў мне, якія я прывозіў яму. “Прывязі просты сшытак і простую ручку”, – казаў тата. І я прывязу яму ручку і сшытак, і пакладу пад крыж, бо тата любіў пісаць, а я люблю свайго тату* (470).

Такім чынам, становіцца відавочным, што паняцце “дом” у рамане Адама Глобуса часова бязмежнае: жыццё існуе як у рэаліях адведзенага часу, так і ў памяці, якая часовага вымярэння не мае, бо “дом” Адама Глобуса – гэта сям’я, якая пастаянна папаўняецца “сваімі” (дзецьмі, унукамі, праўнукамі), і не церпіць прысутнасці “чужых”. Топас “дом” у рамане пісьменніка звязаны з жаночым пачаткам, бо дэманструе сувязь паміж небам і зямлёй, жыццём і смерцю. Як прыклад, можна згадаць “жаночую паэзію” другой паловы ХХ стагоддзя:

Образы матери, отца, детей, традиционные для устного народного творчества, являются идееобразующими в творчестве белорусских поэтесс второй половины ХХ века...Много стихов посвятила своим родителям, брату, сестрам и сыну Е. Лось («Мать», «Памяти отца», «Мать и сын», «Сынок, сынок...», «Сынок» и др.). Эта же тема раскрывается и в лирике Е. Янищиц – стихи «В колыбельную сыну», «Сынок и мать» и др. Образ женщины-матери, материнского восприятия мира с особой выразительностью воплощены в поэзии В. Вербы и Г. Корженевской¹⁰.

¹⁰ И. Шматкова, *Воплощение фольклорной традиции в творчестве белорусских поэтесс второй половины ХХ века*, (в:) *Миф, фольклор, литература: эстетическая проекция мира*, Вроцлав 2015, с. 209–210.

Як гэта патлумачыць? Хутчэй за ўсё гэта адпавядае светапогляду пісьменніка, на фарміраванне якога моцны ўплыў аказала маці. Не выпадкова апошнія словы ў рамане належаць менавіта ёй: “Сыноч, – кажа мама, – спачатку трэба, каб дзеці паважалі бацькоў, а бацькі любілі сваіх дзяцей. Пазней надыходзіць час, калі ўсё мяняецца: трэба, каб старыя бацькі паважалі сваіх дзяцей і любілі ўнукаў, а дзеці любілі сваіх старэнькіх бацькоў. Я вельмі ганаруся сваімі дзецьмі, і цябе паважаю”. Я люблю цябе, мама (452).

ЛІТАРАТУРА

- Адамчык В., *Хата*. – [online]: <http://karotkizmest.by>. [доступ: 08.05. 2017].
- Глобус А., *Convolutus: Лірыка і проза*, Мінск 2008.
- Глобус А., *Мае героі – людзі, якія заўсёды канфліктавалі з грамадствам*, “Малодосць” 2017, № 6.
- Мелетинский Е., *Дитя*, (в:) *Мифы народов мира: энциклопедия*. В 2 т., Москва 1994.
- Шматкова И., *Воплощение фольклорной традиции в творчестве белорусских поэтов второй половины XX века*, (в:) *Миф, фольклор, литература: эстетическая проекция мира*, Вроцлав 2015, с. 200–215.
- Шутова Е., «Дом» и «Бездомье» человека: терминальный статус и формы бытия в культуре, “Вестн. Волгогр. гос. ун-та”, сер. 7, философия, 2011, № 1 (13), с. 85–89.

STRESZCZENIE

TOPOS DOMU W POWIEŚCI O TYM SAMYM TYTULE ADAMA GLOBUSA

Status domu jako podstawowego archetypu i toposu znajduje się w centrum zainteresowania badaczy różnych dziedzin wiedzy. W artykule omówiono topos domu na przykładzie noweli Adama Globusa o tym samym tytule. Zwrócono uwagę na fakt, że poprzez topos domu ujawniają się takie opozycje jak swój – obcy, krewny – obcy. Za szczególną cechę warsztatu Adama Globusa uznano stosowanie ekfrazy.

Słowa kluczowe: powieść, archetyp, topos, dom, motyw, opozycja, ekfrazja, reprezentacja.

SUMMARY

THE TOPOS OF HOME IN THE NOVEL BY ADAM GLOBUS

The status of “home” as a basic archetype and topos attracts the attention of researchers who represent different branches of science. This article deals with the topos of home based on an example of the novel with the same title by Belarusian writer Adam Globus. It is emphasized that through the topos of home such oppositions as “countryman vs stranger”, “blood-related vs not blood-related” are actualized. The presence of an ekphrasis as an individual manner of Adam Globus’ writing is highlighted.

Key words: romance, archetype, topos of “house”, motif of duality, opposition, ekphrasis, representation.